

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ศิลปะ เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่เคียงคู่กับมนุษย์มาช้านาน เหตุหนึ่งที่ทำให้ศิลปะดำรงอยู่คู่กับมนุษย์มาเป็นเวลานานได้นั้น อาจเป็นเพราะศิลปะเป็นสิ่งที่กลมกลืนจิตใจ ช่วยขัดเกลาและดึงเอาส่วนที่ดีละเอียดอ่อนลึกซึ้งที่สุดของมนุษย์ออกมา ดังคำกล่าวของท่าน พุทธทาสภิกขุ จากคำบรรยาย ในหนังสือศิลปะแห่งชีวิตและมหรสพของพระอรหันต์ (อ้างอิงใน สุเทพ สังข์เพชร, 2552, หน้า 1) ว่า “ศิลปะ หมายถึง วัตถุประสงค์กระทำ ความคิด และการแสดงออก ศิลปะนั้น ความหมายสำคัญอยู่ที่ ความงาม แล้วก็เป็นสิ่งที่ต้องใช้ฝีมือ คือทำยาก แล้วก็ทำให้สำเร็จประโยชน์ที่สูงสุดในความมุ่งหมายแห่งเรื่องนั้นๆ คำว่า ศิลปะบริสุทธิ์ ต้องเป็นอย่างนี้ แล้วก็ทำให้สำเร็จประโยชน์ที่สูงสุดในความมุ่งหมายแห่งเรื่องนั้นๆ... จึงมีสติปัญญาอันละเอียดอ่อนกันเสียบ้างที่จะมีความรู้เรื่องอันละเอียดอ่อนอีกเหมือนกัน คือ เรื่องศิลปะเรื่องที่ทำอะไรให้มันงดงาม อย่าสักแต่ว่ากินอิ่มปากอืดท้องแล้วมันก็พอแล้วศิลปะสำหรับการมีชีวิตอยู่ในโลกก็ต้องมีชีวิตอยู่ในโลกอย่างงดงาม” นอกจากนี้ศิลปะยังเป็นสื่อที่มนุษย์ใช้ในการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกที่ตนเองมีต่อชีวิต สังคม และโลกทั้งภายในและภายนอก ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าศิลปะเป็นสิ่งสำคัญที่มนุษย์ใช้ในการบันทึกเรื่องราวความเป็นมาของชีวิตและสังคมมาโดยตลอด

เราสามารถจำแนกศิลปะ ออกได้เป็น 7 แขนง ได้แก่จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม วรรณกรรม ดนตรี ละครและภาพยนตร์ โดยในกลุ่มศิลปะทั้ง 7 แขนงนี้จิตรกรรม ถือว่าเป็นสื่อศิลปะที่มีผู้คนรู้จักกันมากที่สุดและมีอายุที่ยืนยาวที่สุดเลยก็ว่าได้ โดยปรากฏออกมาในหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็น ภาพวาดจิตรกรรมผนัง ถ้ำ ภาพวาดบุคคล (Portrait) ภาพวาดทิวทัศน์ (Landscape) หรือ ภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังตามโบสถ์และวิหารของวัดก็ตามล้วนแล้วแต่เป็นงานศิลปะที่ผูกพันกับสังคมโลกและสังคมไทยมาช้านาน ซึ่งงานจิตรกรรมนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายแนวทาง อาทิ เช่น เรอเนซองส์ อิมเพรสชันนิสม์ (ลัทธิประทับใจ) เอ็กซ์เพรสชันนิสม์ (ลัทธิสำแดงอารมณ์) คิวบิสม์ โรแมนติค เรียลลิสติก แอบสแตรค (ศิลปะนามธรรม) เป็นต้น โดยอิมเพรสชันนิสม์ (Impressionism) หรือที่เรียกว่า “ลัทธิประทับใจ” นั้นถือว่าเป็นแนวจิตรกรรมที่มีผู้คนสนใจและเป็นที่

ชื่นชอบอย่างมากมาย โดยเสน่ห์ของงานประเพณีนั้นอยู่ที่การจับจ้องเอาบรรยากาศและความรู้สึกที่ศิลปินประทับใจ (Impression) ณ ช่วงเวลานั้นมาถ่ายทอดบนผืนผ้าใบ ซึ่งมีลักษณะเด่นคือ การใช้พู่กันตัวด้อย่างเข้มๆ ใช้สีสว่างๆ มีส่วนประกอบของภาพที่ไม่ถูกบีบ เน้นไปยังคุณภาพที่แปรผันของแสงอันเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของเวลา เนื้อหาเป็นเรื่องธรรมดาๆแต่อาจมีมุมมองที่พิเศษ เป็นงานศิลปะที่เน้นบรรยากาศและความรู้สึก ในประเทศไทยมีจิตรกรที่วาดภาพในสไตล์นี้อยู่เป็นจำนวนมาก โดยทั้งนี้ได้มีชื่อเสียงในระดับสากลด้วย อาทิเช่น ศาสตราจารย์ ป๋ญญา เพ็ชรชู ศ.(พิเศษ) ประกิต (จิตร) บัวบุศย์ เพื่อ หริพิทักษ์ บันชา ศรีวงศ์ราช เสี่ยม ยารังษี เป็นต้น โดยศิลปินไทยนั้นได้มีการหยิบจับเอาเรื่องราวและความรู้สึกที่ตนมีต่อสังคมไทยและโลกใบนี้ถ่ายทอดออกมาอย่างงดงาม จึงมีความน่าสนใจที่จะศึกษาถึงแนวทางและความคิดที่ศิลปินเหล่านี้มีต่อสังคมไทยและรูปแบบวิธีที่ศิลปินเหล่านี้นำเสนอออกมาผ่านผลงานของตน

ภาพยนตร์ เป็นสื่อที่นำเสนอด้วยภาพเคลื่อนไหว (Motion Picture) ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ ความเป็นศิลปะ ความเป็นวิทยาศาสตร์ และความเป็นสื่อมวลชน นอกจากนี้ภาพยนตร์ยังถูกจัดให้เป็นศิลปะสมัยใหม่แขนงที่เจิด ซึ่งเป็นการผนวกรวมศิลปะทุกแขนงเข้าไว้ด้วยกัน อันประกอบไปด้วย คีตศิลป์ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม นาฏกรรม และ วรรณกรรม นอกจากนี้ภาพยนตร์ยังมีส่วนในการสะท้อนบริบททางสังคมในด้านต่างๆ อาทิเช่น สภาพสังคม ศิลปวัฒนธรรม ศาสนา การเมืองการปกครอง ดังเช่นที่ภาพยนตร์ของ อภิชาติพงศ์ วีระเศรษฐกุล ผู้กำกับไทยที่ได้รับรางวัลปาล์มทองคำ (Palme d'Or) จากเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติเมืองคานส์ (Festival de Cannes)จากภาพยนตร์เรื่อง “ลุงบุญมีระลึกชาติ (Uncle Boonmee Who Can Recall His Past Lives)” ได้หลอมรวมเอาศิลปะหลายแขนงมาใส่ไว้ในภาพยนตร์ที่สะท้อนบริบททางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองไทยได้อย่างแยกกาย จนผลงานของเขาเป็นที่รู้จักในระดับสากล (Suwanpakdee, P, 2016,p.46-52)

ภาพยนตร์ถือได้ว่าเป็นสื่อศิลปะที่มีอายุน้อยที่สุดในกลุ่ม แต่ภาพยนตร์ได้ถูกมองว่าเป็นสื่อที่ทรงอำนาจภาพที่สุด เนื่องด้วยสื่อภาพยนตร์สามารถรวบรวมเอาคุณลักษณะและพลังของสื่อทั้ง 6 ชนิด มาหลอมรวมและถ่ายทอดเรื่องราวของชีวิตและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังคำกล่าวของ Thomas Warchol นักวิชาการภาพยนตร์ และผู้กำกับการแสดงของโปแลนด์ที่ว่า “ภาพยนตร์เป็นกระจกเงา เป็นสำนัก และเป็นผู้ศึกษาความเป็นไปได้ของสังคม” (1984 : 123-132 อ้างถึงใน บงกช เศวตามร์,2533 : 1) ดังนั้นการทำหน้าที่ของภาพยนตร์จึงไม่ใช่เป็นเพียงสื่อที่ให้ความบันเทิง แต่ยังสามารถช่วย สะท้อนสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมให้ผู้คน

ส่วนใหญ่รับรู้ กล่าวว่าได้ ภาพยนตร์ที่เกิดขึ้นเป็นกิจกรรมทางสังคม (Social Practice) รูปแบบหนึ่ง (Donald & Renov, 2008, p. 38) หมายถึง ภาพยนตร์เป็นสื่อที่ไม่หยุดนิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงเช่นกัน เป็นสื่อที่เกิดจากสภาพความจริงของสังคมที่แตกต่างกัน

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะหยิบยกประเด็นของการถ่ายทอดเรื่องราวของสังคม ผ่านทางงานจิตรกรรมแนวมิมเพรสชันนิสม์มาผนวกรวมกับพลังขับเคลื่อนของสื่อภาพยนตร์ เพื่อที่เราจะได้อใช้เป็นเครื่องมือในการสำรวจสถานการณ์ สภาวะ ทัศนคติ ความคิด ความรู้สึก ที่คนในสังคมมีต่อเรื่องราวที่กำลังดำเนินไปภายใต้บริบทสังคมไทย เพื่อต่อยอดให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนา และ ส่งเสริมให้เกิดองค์ความรู้ทั้งทางด้าน สังคม ศิลปวัฒนธรรม และการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

เป้าหมายสูงสุดของงานวิจัยชิ้นนี้คือ ต้องการถ่ายทอดนวัตกรรมที่เป็นผลผลิตทางภาพยนตร์ที่นำเสนอรูปแบบของการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมลัทธิประทับใจภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทยเพื่อสร้างความภาคภูมิใจและเกิดความรักและห่วงใยในจิตรกรรมไทย โดยวัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยประกอบไปด้วย

- 1) เพื่อค้นหาองค์ความรู้เกี่ยวกับงานจิตรกรรมลัทธิประทับใจภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย
- 2) เพื่อศึกษาการเขียนบทภาพยนตร์เพื่อสร้างภาพยนตร์ขนาดสั้นตามทฤษฎีภาพยนตร์
- 3) เพื่อเขียนบทภาพยนตร์สั้นที่นำเสนอเรื่องราวของการสร้างสรรค์งานจิตรกรรมในลัทธิประทับใจภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย

นิยามศัพท์เฉพาะ

จิตรกรรมอิมเพรสชันนิสม์ เป็นชื่อของขบวนการศิลปะที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 19 (ชื่อไทย คือ ลัทธิประทับใจ) ซึ่งมีลักษณะเด่นคือ การใช้พู่กันวาดสีอย่างเข้มๆ ใช้สีสว่างๆ มีส่วนประกอบของภาพที่ไม่ถูกบีบ

เน้นไปยังคุณภาพที่แปรผันของแสงอันเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของเวลา เนื้อหาเป็นเรื่องธรรมดาๆแต่อาจมีมุมมองที่พิเศษ

ขอบเขตของโครงการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร และ สัมภาษณ์ศิลปินผู้มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเรื่องรูปแบบการสร้างสรรคงานจิตรกรรมลัทธิประทับใจ เพื่อนำมาทำเป็นบทภาพยนตร์สั้น 1 เรื่อง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างสรรคงานจิตรกรรมลัทธิประทับใจภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทย
2. ได้องค์ความรู้ในการเขียนบทภาพยนตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรคงานจิตรกรรมลัทธิประทับใจภายใต้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมไทยเพื่อสร้างความภาคภูมิใจและเกิดความรักและหวงแหนในจิตรกรรมไทยอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่งดงาม
3. ใช้เป็นองค์ความรู้และงานเขียนบท ภาพยนตร์ต้นแบบในการสอนนักศึกษาเพื่อให้นักศึกษาได้เกิดความรู้ความเข้าใจในการนำทรัพยากรของชาติมาสร้างเรื่องราวและใช้ในการผลิตภาพยนตร์